

Sinestezi ve Sanat İlişkisi

Yazar

Gamze Gökçen^{1*}

Mensubiyet

¹Plastik Sanatlar ve Resim Yüksek Lisans Programı, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 34755, Türkiye

*Yazışma yapılacak kişi: Email: gamzegokcen@yeditepe.edu.tr

Preprint

Özet

Tıp biliminin 300 yıldan fazladır üzerinde durduğu sinestezi kavramı en genel haliyle renklerin sese, şekillerin tada dönüştüğu bir algıyı ifade etmektedir. Bir sanat eserinin bütünlüğünü sağlayan en önemli unsurun planlı bir kompozisyon olması gerektiği düşünöldüğünde ise sinestezik algının sanat eserinde yaratıcılığı geliştirdiği söylenebilmektedir. İyi bir sanatçının özgün eserler yaratabilmesi için hassas ve derin duyulara sahip olması gereklidir. Tarihte ismini duyurmuş, sanat sektörünü geliştirmede faydalı olmuş, birçok deha, olağandışı farklı yeteneklere sahiptir. Bahsi geçen bazı sanatçılarının ise sinestezik algıya sahip olduğu yapılan araştırmalarla ortaya koyulmuştur. Duyular arası ilişki sinestezik sanatçıları günlük yaşantıları en fazla etkileyen durum olmaktadır. Çünkü her insan yaşamını, tat, koku, işitme, görme gibi duyularla yönlendirmiştir, bazı sanatçılarda iki veya dört duyu bir arada çalışabilmektedir, örneğin ressamalarda en çok görölen, duydukları seslerin, renklerini algılayıp onları görselleştirmek olduğu bilinmektedir.

Hazırlanan bu çalışmada, Sinestetik bakış açısına dayalı bir şekilde, sanat eserini üretmede kaynak olan psiko- nörolojik durumların sanat ürünü üzerindeki etkileri anlatılmaktadır. Ayrıca Carol Steen, Vincent Van Gogh gibi sanatçı örnekleri verilerek eserleri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Duyu; Renk; Resim; Sanat; Sinestezi

GİRİŐ

Sanatta eylem algıyla başlar. İşitsel duyumuz ve görme duyumuz, dış dünyayı, estetik açıdan yorumlayabilmemiz için gereklidir. Resim sanatında, sanatçının görsel algısının farklılığı bir sanat eseri çıkartılabilmesi için önemli etkenlerdendir. Resim sanatı tarihinde birçok yetenekli ve farklı akımlarla sanat dünyasına yenilik getirmiş sanatçıda, birden fazla duyu organının birlikte çalışmasından oluşan nörolojik ve psikolojik durum olan sinestezik algı vardır. Geçmiş dönemlerdeki bazı tıp doktorları bu durumu hastalık olarak açıklamış olsa da, 1990'lı yılların sonunda sinesteziyle ilgili, dünyanın çeşitli ülkelerinde sinestezi dernekleri kurulmuştur. Ayrıca sinestetlere farkındalık yaratmak ve bu durumun rahatsızlık değil, bir yetenek olduğunu göstermek için sergiler düzenlenmiştir. Sinestezik sanatçılar, diğer insanlardan ayıran fark, nöronların birbiriyle birleşmesi, sonucunda sanat eserindeki renklerin ve biçimlerin uyum içinde yapılmasını ve yaratıcılık sürecinde, sanatçıyı duygusal algılamaya yönelten bir fenomen olmasıdır.

Araştırmalar, beynin işlevi ve uyaranlara verilen yanıtlar hakkında nörolojik bulguların, beynin metaforları geliştirdiğini ve sanatı yorumlamada iç görü sunabileceğini göstermektedir. Bu teorilerin ve gözlemlerin sanatsal bilimin yeni nöro – estetik bilimi keşfeden bir sanat bilimine evrilmesinden başka bir Şey olmadığını vurgulamaktadır. 20.yüzyılda, makineler, bilim ve teknoloji, iç gözlemde değişim ve yenilikçi bir anlayış ile sanatçılar, zaman ve mekânın yeniden tanımlanmasından esinlenmişlerdir. Sanatta sınırların ötesine geçmek için kullanılan sinestezi, iki duyu arasında duyu geçişi ve çok duyusal (üç veya daha fazla duyu geçişi olarak) gerçekleşmekte, doğuştan ve estetik sanatsal bir niyetin ortaya konması olarak tanımlanmaktadır.

BULGULAR

Sinestezi Hakkında Bulgular ve Vaka Raporları

Tip 2 Bipolar Bozukluğu olan 40 yaşındaki bir grafik tasarımcısıdır. Son altı yılda görsel auralı ve aurasız migren ataklarından Őikayetleri olmaktadır. Annesi, baş ağrısı olmaksızın tipik görsel auradan Őikayetlerini iletmiştir. Hasta migren ataklarına bağlı olarak sinestetik deneyimler yaşamakta ve görme bozukluğu yaşamaktadır. Bu durumu tedavi etmek için Naproksen , rizotripton ve zolmitripton ile tedavi denenmiştir , ancak başarısız olunmuştur. Nörolojik tanı koyulmadan iki yıl önce hastanın psikiyatrik sorunları artmıştır ve o zamana kadar haftada iki

migren atağı geçirmiştir. Kendisine kodein ve parasetamol verilmiş, ancak ağrı ataklarına faydası olmamıştır. Aynı yıl hastaya bipolar bozukluk (manik- depresif) tanısı koyulmuştur. Duygu durum bozukluğunu düzenlemek için günde 500 mg Valproat ilacıyla tedaviye başlanmış ve bu tedaviyle migren atakları yarıya inmiştir. Şu anda kalan migren ağrılarına karşı 100 mg Petidin kullanmaktadır. Valproat hem duygu durum bozukluğu hem de migren atakları için yararlı bir etkiye sahiptir. Ancak tamamen sinestetik durumları ortadan kaldırabilen ilaç değildir.

Bazı araştırmalarda epilepsinin sinestezik semptomlara yol açabileceği görülmüştür. Temporal epilepside halüsinasyon , depersonalizasyon (özgüven eksikliği, anksiyete) ve psikosensörler (algıda bozukluk) görülebilmektedir. Yakın zamanda yapılan araştırmalar bu semptomların , zihinsel bozukluğu olan hastalarda ve normal popülasyonda da nöbet benzeri semptomların bir süreliğine ortaya çıkabileceğini göstermektedir. Bazı veriler, bu semptomların stresli ve travmatik deneyimlerle ilişkili olabileceğini ortaya çıkartmaktadır. Esas olarak limbik sistemde inhibitör işlevi etkilemektedir. Birkaç bulguda , temporal lob nöbetlerinin veya nöbet benzeri durumların , duyulararası bağlantıları (sinestezi) tetiklemektedir.

Yazı tipi – renk sinestezi veya ses- renk ilişkisini içeren sinestezi türü çeşitli çağrışımsal bağlantı biçimleriyle ilgili olabilmektedir. Araştırmalar daha açık renklerin olumlu duygusal anlamlarla (mutlu , iyi) daha sık ilişkili olduğunu kanıtlamıştır. Kırmızı renk (güçlü ve kızgın) , mavi (iyi) , mor (üzgün) anlamları taşımaktadır. Bu bağlamda , bu çalışmanı amacı, yeni bir kelimenin renkler üzerindeki çağrışımları yöntemini kullanarak psiko – duyuusal semptomların sinestetik deneyim arasındaki ilişkisini değerlendirmektir. Bu yöntem , çeşitli duygu anlamlarına göre koyu veya daha açık renklerle ilişkilendirilebilmektedir. Bu bulgular , belirli kelimelere yanıt olarak duygularla ilgili renklerin ve diğer psikopatolojik semptomlardan ziyade temporal lob epilepsisiyle ilgili psiko – duyuusal semptomların gerçek varlığı ile daha fazla ilişkili olabileceğine dair bir hipotezi ortaya koymaktadır.

Sinestezik etkiler ve psiko – duyuusal semptomlar genellikle çağrışım bozukluklarına neden olabilen özel psikolojik önemi olan bir dizi kritik kelimeyi içermektedir. Kritik kelimeler , savunma mekanizmalarını modüle eden ve önemli fizyolojik tepkilere yol açan önceki duygusal çağrışımları hatırlamak için tasarlanmıştır. Bu kelimeler aslan , kitap ,karanlık , aşk , çocuk , sofrası ,kafa , ölüm , hastalık , el , dağ , seks , ağlama , iğne , aile , peynir , ay ,korku , pencere , sokak , ceza, tuz , erkek , öfke , asker ve doktor ‘dur . Sinesteziyi tetikleyen bu sözcükler üç renkle ilişkilendirilmiş ve bu renkler renk skalasında üç sayısı ile ölçülmüştür. Bu üç sayının

ortalama puanı , ilk sayı ile ikinci sayı arasındaki en açık ve en koyu renkle ilişkilendirilen maksimum ve minimum puanı ifade etmektedir.

Johannes Koch bu konu hakkında anekdotta anlatmaktadır. “Hatırlayabildiğim kadarıyla sesli harfleri renkli olarak algıladım. İlkokul beşinci sınıfta bir dil dersi sırasında bir ana kadar bunun normal olup olmadığını kendime hiç sormadım. Dersin tam olarak ne hakkında olduğunu tam olarak hatırlamasam da sanırım kelimelerle ilgiliydi. Sıra bana geldiğinde kelimelerin benim için renkleri olduğunu , örneğin İngilizce dersinde yeni öğrendiğim bavul kelimesinin mavi – sarı renge sahip olduğunu aktarmıştım. Sınıf arkadaşlarım çok şaşırdı ve oldukça anlayışsızlardı. Öğretmenim cevabı nasıl tepki vereceğini bilmiyor ve kafası karışık görünüyordu. Bir süre sonra derse devam etti ve bir daha konuya dönmedi. Sınıf arkadaşlarım da renkli kelimelerimle ilgilenmiyorlardı. Bu konuda ne düşüneceklerini bilemediler ve bu durumu garip bir konu olarak gördüler. Yaşadığım bu olay dönüm noktası olmuştur. O andan itibaren , çoğu insanın renkli kelimelerle ilgili algılarını paylaşmayacağımı fark ettim.” Harfleri ve sayıları renkli algılama gibi sinestezî çeşitleri , ancak çocuklar harfleri ve sayıları tanımayı öğrendiklerinde ortaya çıkmaya başlamaktadır. Sinestetler , sembolleri öğrenmeden önce renkli harflerin ve sayıların farkında olmamaktadırlar. Bu tür sinestezî türünü anlamak için önemli ipucudur. Renkli kelimeleri algılamanın sembolleri öğrenme ile ilgili olduğunu göstermektedir. Her bebek yeni doğduğunda sinestezik olarak dünyaya gelmektedir ancak Maurer, duyuları gelişmeye başladıkça yavaş yavaş ortadan kalktığını savunmaktadır. Yeni doğan bebeğin beyindeki duyusal yaşam muhtemelen başlangıçta çok az düzene sahiptir. Çok sayıda sinirsel bağlantı vardır ve her şey kelimenin tam anlamıyla bu yüzden tek bir ses aynı zamanda görüntüleri , tatları ve kokuları uyandırabilmektedir. Duyular belirli algı alanlarında uzmanlaşmaya başladığında , duyu alanları arasındaki boşta kalan sinirsel bağlantılar budanmaktadır. Bu beyindeki duyu kipleri arasındaki çok sayıdaki bağlantının ortadan kaldırıldığı ve böylece duyu kipleri içindeki özel bağlantıların gelişebileceği anlamına gelmektedir.

İntermodal bağlantıların çoğu ilk altı ayda kalkmaktadır. Bu süreç bir yaşından on bir yaşına kadar yavaşlamaktadır. Yetişkin sinestetler üzerinde yapılan görüntüleme çalışmaları sinestetik deneyimleri daha hiper bağlantılı beyin yapısıyla ilişkilendirmiştir ve bu nedenle Maurer ve meslektaşları , tüm çocukların erken hiper bağlantılı beyinlerine deneyimlerin eşlik edebileceğini öne sürmüşlerdir. Çocukluktan yetişkinliğe normal insan gelişimi sırasında , bol bol bağlantılar , normal hücre ölümü ve snapsların ortadan kaldırılması süreçleri tarafından yavaş yavaş gelişir ve

ortalama yetişkin , ortalama ocukdan çok daha az bağlantıya sahip olmaktadır. Yeni doğan sinestezi hipotezi , sinestezi araştırma topluluğu içinde yaygın olarak kabul edilmektedir.

Sinestezi gerçekten çocuklarda daha yaygındır. Daha yakın tarihli bir çalışmada , iki yaş grubunda belirli bir sinestezi tipinin prevalansına bakılmış ve daha genç yaş grubunda daha fazla eğilim bulunmuştur. 6 yaşındaki genç popülasyonda 7 yaşındaki büyük popülasyona kıyasla daha fazla sinestezi olduğu grlmştr. Ancak duysal gelişim her ocuk için farklılık gösterir çünkü her ortam farklıdır ve çocuğun çevresi geliştirme sürecini yönlendirmektedir.

Sinestezik görüntüler güçlü fizyolojik etkilere de neden olabilmektedir. Resimler , kitaplar, filmler ve diğer görsel girdiler vücutta güçlü fizyolojik değişikliklere neden olabilmektedir. Sürükleyici filmler kalp atışı hızını , kan basıncını yükseltebilir , nefes almayı artırabilir, terlemeye neden olabilmektedir. Açıkçası , görsel imgeler güçlü duygusal ve fizyolojik tepkiler uyandırabilmektedir. Ayrıca yukarıda bahsedildiği gibi , bu görüntüler bilişsel işlevleri de etkiler ve yeni fikirler çıkmasını tetiklemektedir.

Görsel imgelerin duygu , fizyolojik ve bilişsel davranış üzerindeki etkileri kapsamlı şekilde incelenmiş ve önemli miktarda bilimsel araştırma bu konuya ayrılmıştır. Renklerin davranışlarımız ve ruh halimiz üzerinde belirgin bir etkiye sahip olabileceği genel olarak kabul edilmektedir. Amerikan Biyososyal Araştırma Enstitüsü direktörü Dr. Alexander schauss tarafından yürütülen büyüleyici bir araştırma hapishane mahkumlarında öfkeli , düşmanca ve kaygılı davranışları bastırmak için pembe renginin kullanıldığı bildirilmiştir.

Mahkumların hücreleri sakız pembesine boyandığında , kısa srelide olsa şiddet ve saldırganlığın azaldığı grlmştr. Dr. Schauss'a göre , Bir kişi pembenin varlığında öfkeli ve saldırgan olmaya çalışsa bile yapamaz . Pembe enerjimizi tüketen bir renktir ve pembe odalar renk krlerini bile sakinleştirmektedir.

Görsel imgeleme ile duygusal ve bilişsel işlev arasındaki etkileşimi belirgin bir şekilde gösteren bir başka örnek de Rorschach testidir. 1960'larda İsviçreli psikolog Hermann Rorschach sağlıklı gönüllülere ve psikiyatrik bir hastalığı olan bireylere gösterdiği bir dizi mürekkep lekesi geliştirdi. Her deneğin algıları kaydedildi ve ardından bireyin kişiliği ve duygusal işlevi hakkında bilgileri ortaya çıkartmak için analiz edilmiştir. Bu psikolojik araç , sağlıklı bireyleri incelemek ve akıl hastalığı olan hastalarda altta yatan düşünce bozuklukların saptamak için bugün hala kullanılmaktadır.

Görsel imgeler vücudun işleyişi üzerinde derin ve bazen yaşamı tehdit eden bir etkiye sahip olabilmektedir. Bu noktayı gösteren mükemmel bir örnek ışığa duyarlı epilepsidir. Epileptik nöbetleri olan veya nöbet geçirmeye yatkın bazı kişiler özellikle yanıp sönen ışıklara karşı hassas olmaktadır.

2012 Londra Olimpiyatlarını tanıtan televizyonda ve çevrimiçi bir filme tepki olarak yakın zamanda meydan gelmiştir. Logonun animasyonlu bir bölümü, epilepsili çok sayıda insanda nöbetleri tetiklemektedir. İngiltere’de bulunan bir yardım kuruluşunda Epilepsisi olan kişiler Aksiyon filmi izlerken televizyonda nöbet geçiren çok sayıda hasta olduğu görülmüş ve onlarda televizyon ve telefon yasaklanmıştır.

1800’lü yılların sonunda Fransız psikologlardan Alfred Binet insan zihni üzerine araştırmalar yapmıştır. Binet’in araştırmalarında insan bilincinin alışılmadık özelliklerini içeren konularına değinmiştir. Binet makalesinde sinesteziklerin geniş hayal gücüne sahip olduğundan bahsetmiş ve bu görüşü ilk ortaya koyan bilim adamlarından olmuştur.

Sinestezi insan beyninde on milyarlarca nöronla bağlantısı olduğudur ve beyinde oluşturduğu etkilerdir. Nöropsikologlar ve sinirbilimcilere göre, bir bireyin yeni fikirler sunup ve sanat eserleri üretme kapasitesini nörol aktivasyonla ilişkilendirme oldukça etkileyicidir. Sinestezi Popülasyonu nispeten araştırılması kolaydır. Tarihsel olarak lezyon çalışmalarında nörolojik yönden bozuk olan beyinlere odaklanma eğiliminde olmuştur.

Sinestezi bilim camiasının konusu haline gelmeden önce sinesteziklerin yaratıcılık sorunu sanat dünyasında başlamıştır. Hem sinestezikler , hem de sinestezik olmayanlar sinestezi hakkında fikirler ortaya koymaktadırlar. Dünyanın en ünlü yaratıcı kişilerinden bazıları ressam ve David Hockney , Van Gogh , Wassily Kandinsky bestecilerden Oliver Messaien ve Leonardo Bernstein ve trompet sanatçısı Elvin Jones’dır. Sinestezinin her yönü henüz tam olarak aydınlatılmamış olsa da sinestezinin, sanatsal alanlarda başarılı çalışmalar ortaya konmasına olanak verdiği görüşleri bulunmaktadır. Tarihte ünlü müzisyenler, ressamlar, şairler bu tür sinestezik deneyimler yaşadıklarını belirtmişlerdir (Elibol ve Baysar Boerescu, 2020: 122). Görsel ve işitsel sinesteziyi deneyimlediğine inanan Kandinsky eserlerinde yoğun ve vahşi imgeleri tasvir etmiştir. Bu formları yoğun çalışmalarında soyutlayarak, yeni bir akımın devrimcisi olmuştur. Bu görüşler tam olarak kanıtla bağlanmamış olsa da, sinestezik sanatın sembolizme etkileri vardır. Kandinsky sembolleri çalışmalarında sıkça kullanmıştır. Yüzyıllardır sanatla sinestezi arasında bağ

güçlenme devam etmektedir. 1990 yılında Carol Steen ve Berman sinestezi konusunda yenilikler ve farkındalıklar yaratmışlardır.

Rich Brandshaw ve Mattingley yapmış oldukları araştırmada, Avustralya'da sinestet olduğuna inanan kişileri gönüllü işe almak için gazetedeki reklamları kullanmışlardır. Araştırmada hem sinestet olduğu düşünölen 192 kişi, hem de farklı yöntemlerle değerlendirilerek işe alınan sinestet olmayanlar analiz edilmiştir. Test metodu kullanılarak yapılan analizler sonucunda sinestetlerin %24'ünün sanata olan yeteneğinin yaratıcılıklarıyla doğru orantılı bir şekilde ortaya çıktığı görölmüştür. Sinesteziklerin sanat alanlarına eğilimi, sinesteziye bağlı olduğu gösterildi. Örneğın müzikle tetiklenen sinesteziye sahip olanlar diğer sinesteziklerden daha fazla enstrüman çalma eğiliminde olmuşlardır. Çalışmalar ve araştırmalar bütönsel olarak değerlendirildiğinde, sinestetlerin sinestet olmayanlardan daha fazla sanata eğilimi olduğu görölmektedir.

Yaratıcı verinin ikinci ölçümünde kişiyi test etmek için yaratıcı ortam hazırlanmaktadır. Bu ortamda bireylerden kolaj, resim veya hikaye yazmaları istenmektedir. Bu kişilerin yaratıcı yeteneklerini değerlendirmek için uzman bilim adamlarının görüşü alınmaktadır. Bu analiz sırasında puanlama yapılmamakta ve bireyin sosyo- ekonomik ve ailevi önyargıları ele alınmaktadır. Ayrıca bireyi teste tutarken ve raporlama yapılırken ortaya çıkartılan ürün üzerinde analiz edilmektedir.

Değerlendirmenin üçüncü aşamasında katılımcılara çok sayıda fikir üretmeleri için çizim yapmaları istenmiştir. Çalışmaların sonucunda puanlama yapılmamıştır. Puanlamanın yerine fikrin ve ürünün orjinalliği, akıcılığı ve tek olması önem taşımaktadır. Figöral Torrance testinde puanlama yapılmayıp, her iki kategoride objektif olarak sınıflandırılmıştır.

Önceki bölümlerde yaratıcılığı test etmek için kullanılan metodolojileri gözden geçirirsek, sinesteziklerin yaratıcı fikir üretmede sinestezik olmayanlardan daha fazla olduğu görölmektedir. Ancak yaratıcı uygulamalar sırasında sanat eserlerini değerlendirdiğimizde sinestezik olanların daha yaratıcı olduğu gözlenmiştir.

Görsel sanatlar ve sinesteziyle ilgili bilimsel araştırmalar yüzyıl öncelere dayanmaktadır. 19. Yüzyılın sonlarına doğru, işitsel ve görsel alanda ki incelemeler ve deneyler, zamanla performans sanatların dönuşmüştür. Beethoven, Chopin gibi büyük müzisyenler sahnedeki renkli ışık projeksiyonlarıyla birlikte çalışmalarını sürdürmüşlerdir. 19. yüzyılın sonunda bilim adamları psikolojik açıdan renk – müzik ilişkisi (sinestezi) üzerine incelemelerde ve araştırmalarda bulunmuşlardır. Psikolojik yönden araştırmalar başlamadan önce ressamalar, müzisyenler ve

yazarlar sinesteziyle ilgili bilgi birikimlerini psikoloji alanına aktarmışlardır. Tarihsel perspektifte baktığımızda resim alanında Sinestezi ile ilgili sanatsal deneyler bulunmaktadır. 19. Yüzyılda ressamlar müziği resimle birleştirip müziği görsele çevirmişlerdir. Resim ve müzik tarihi gelişimsel olarak paralel gitmektedir. Birçok modern ressam müziğin soyut tarafını değerlendirerek resme yönlenmişlerdir. Sembolizm, Empresyonizm, Neo Empresyonizm gibi farklı sanat akımlarında Kandinsky veya Mondrian gibi sanatçılar figüratif olmayan sanat eserleri ortaya çıkartmışlardır. Bu sanatçıların çalışmalarında müzik ve hareket duygusunu taşıyan ve figüratif olmayan renk kompozisyonları görülebilmektedir.

Sinestet sanatçıların eserlerinde istedikleri tema farkı olsada ,biçimler birbirine benzemektedir. Bu biçimlerden bazıları dalgalı ve paralel şekillerdir. Örneğin Van Gogh, Wassily Kandinsky, David Hockney ve Charles Burchfield'ın resimlerine baktığımızda bu sabit biçimleri görmekteyiz. Durağan figürlerini hareket ettirmeye çalışan Heinrich Hein ve Max Gehlsenin çalışmalarında belirgindir.

Soyut dışavurumcu akımın öncülerinden olan Kandisky kulaklarımızı müziğe verin, gözlerinizi resme açın ve düşünmeyi bırakın . Eser, sizi şimdiye dek bilinmeyen bir dünyanın derinliklerini keşfe çıkmaya davet ediyorsa , daha ne istersiniz ki ? ifadesi sanatının soyut kimliğini özetlemektedir. Kandinsky ilk Alman'ya da Richard Wagner 'ın Lohengrin bestesini dinlediğinde , bütün renklerimi zihnimde gördüm , renkler adeta gözümün önünde durmuşlardı ve ilk bu besteyi dinlediğimde keskin formlar ve çizgiler önümden geçmişti ifadelerini kullanmıştır.

Sinestezi konusunda araştırma yapan Dyedra Just 1915 yılında Kandinsky 'nin Gabriele Münter'e yazmış olduğu mektupta sinestezi hakkında yaşadığı deneyimlerden bahsetmektedir.”**Çalışmalarında koyu lacivert, koyu mor ve koyu yeşil renklerini sıklıkla görüyor ve kullanıyorum. Bazen dudaklarımın yardımıyla trompetin alçak tonlarını taklit ediyor, aynı anda kelimelere dökemediğim ancak paletimle çok az betimleyebildiğim koyu karışımlar görüyorum.**” Kandinsky , sanatta ruhsallık üzerine adlı kitabında bu fenomeni daha açık şekilde anlatmıştır. Sanatçıya göre duyusal bir durumdan çok ruha bağlı bir harekettir. Renk ruhu doğrudan etkileyen bir güçtür. Renk klavyedir, gözler çekiçtir, ruh ise birçok telli piyanodur. Sanatçı Richard Wagner'dan sonra Moskova 'da Arnold Schonberg'in konseri sırasında melodilerin bilinmeyenin ötesinde renk dünyası olduğunu fark ettikten sonra kendi biçim ve renk algısını keşfetmiş, hem algı değişimini, hem de duyular arası birleşimi formla bağlayıp, soyut dışavurum akımla yeni bir sanat akımının devrimcisi ve temsilcisi olmuştur.

Kandinsky'nin Kompozisyon 8 adlı çalışmasında renkleri anlamsal yönden değerlendirecek, sol üst köşedeki daire formu üç renkten oluşmaktadır. Bu renkler siyah, mor ve kırmızıdır. Geniş şekilde boyanmış siyah ise hiçliği ve belirsizliği anlatmaktadır, ortadaki mor ise belirsizliğin içerisinde insanlardan ve madde boyutundan uzaklaşan ruhsal gizemi ifade etmektedir. Sol alt köşedeki sarı ise resme sıcaklık ve neşe hisleri vermektedir. Sanatçının çalışmasında çeşitli hareket halinde ki daireler ise sesin ortaya çıkardığı dönüşümleri, heyecanı anlatmaktadır. Resimdeki merkezde olan üçgen formu ise eşitsizliği ifade etmektedir. Bu formda anlatılmak istenen sadece sinestezik ses ve renk ilişkisi değil aslında savaşın ve dönemin verdiği toplumsal ve politik ruhsal çöküntüyü de ifade etmektedir. Kandinsky bir sanatçının üçgenin tepe noktasına doğru ilerlediğinde kendini yalnız anlaşılmaz ve çağın ötesinde hissetmesi fakat aşağıya doğru gittikçe, anlaşılır hissetmesinden bahsetmektedir. Kandinsky üçgenin yukarısını duyularımızın ötesindeki gerçekliği (sinestezi) ifade ettiğimizde toplum tarafından anlaşılmaz olduğumuzu düşünmektedir. Ve bu durumu Van Gogh, Beethoven gibi sanatçılar içinde söylemektedir.

Şekil 1a .Kandinsky, Kompozisyon VIII, 1923 , Yağlı Boya

TARTIŞMA

İnsanlığın tarihi incelendiğinde sanat ve bilim arasında her daim bir ilişki bulunduğu gözlenmektedir. Sanat hem nörolojik hem de psikolojik bulgulara dayanan bir oluşum olmakla birlikte duyuları da etki altına almaktadır. Zaman içerisinde ortaya çıkan eğilimler ile birlikte benzersiz eserler ve tasarımlar ortaya çıkabilmektedir. Bu açıdan sanat ve tasarımın pek çok algıyı etiketleyen çok geniş bir evren olduğu söylenebilir.

Birçok bilim insanı sinestezinin yaratıcılık üzerine olan etkilerini analiz etmek için çeşitli bireylere test, anket ve sanat üzerinde uygulamalarda bulunmuşlardır. Yaptıkları test ve görsel uygulamalarda her bir renk ve biçimin bir temayla ilişkilendirildiği belirtilmiştir. Günümüzde

sinestet olmayanların da geçici süreliğine halüsinasyona yakın sinestezik deneyimler yaşayabilmesi hipnoz yoluyla mümkündür. Bazı kimselerde bu durum kokunun işitsel duyuyu etkilemesiyle, bazı bireylerde ise tadın görsel duyuyu etkilemesiyle ortaya çıkmaktadır. Sinestezi olgusunda kesin olarak bilinen, yaşama diğer insanlardan daha farklı ve daha fazla yaratıcı yönden bakmalarıdır.

SONUÇ

İnsanlığın tarihi incelendiğinde sanat ve bilim arasında her daim bir ilişki bulunduğu gözlenmektedir. Sanat hem nörolojik hem de psikolojik bulgulara dayanan bir oluşum olmakla birlikte duyuları da etki altına almaktadır. Zaman içerisinde ortaya çıkan eğilimler ile birlikte benzersiz eserler ve tasarımlar ortaya çıkabilmektedir. Bu açıdan sanat ve tasarımın pek çok algıyı etiketleyen çok geniş bir evren olduğu söylenebilir.

Sanatçıların çok özgün eserler ortaya koyabilmesine yarayan sinestezi hem işitsel hem de görsel olarak varlığını hissettirebilmektedir. 1800'lü yıllarında nörolojik bir bulgu olarak kabul gören sinestezi zaman içerisinde hastalık olmaktan çıkarak farklı bir araştırma konusu haline gelmiştir. 20. Yüzyılın sonunda Modern ve Post modern sanatçılar tarafından ele alınan sinestezi, Wassily Kandinsky'nin sanatta tinselliğin üzerinde adlı kitabıyla popüler bir hale gelmiştir. Ressam sinesteziyi yalnızca nörolojik bulgu olarak değil, yaşamın getirdiği geçiş döneminde yaşanmış olan toplumsal ve psikolojik çöküntüye bağlı olarak değerlendirmiştir. Bu fenomen 1990'lı yıllara kadar ruhsal hareket olarak bilinmiştir, ancak Carol Steen'in sinestetlerin sanat anlamında önemli bireyler olduğunu göstermek için farkındalık amaçlı dernekler kurduğunda ise tüm dünyada Sinesteziye olan bakış açısı değişmiştir.

KAYNAKÇA VE NOTLAR

- Cytowic, R. E. (1993). The Man Who Tasted Shapes, New York , 51
- Cretien van Campen ,2013 , The Discovery of Synesthesia in Childhood , Nicolaus Copernicus University , 196, 197
- Clare N. Jonas , (2015), Migraine in Synesthetes and Nonsynesthetes ,2,3
- Cavallaro (2013) Sinestezi ve Sanat , MCF , 71
- Caleb Robinson , (2015) , Synesthesia and memory: an exploratory analysis , Ball State University,79, 80
- Clayne Sandra, (2019), Synesthesia and the contour Method of Drawing, Harvard University, 27- 36
- Elibol, G., Boerescu, Z. (2020). Sanat Ve Tasarımda Sinestezi Etkisi: Çoklu Algı Yaratmak, Sanat Yazıları, (42): 119-140.
- Elnara AHMETZADE , 2021 , Görsel ve İşitsel Sanatlar Eğitimi Etkileşiminin Öğretmen Adaylarının Yaratıcı Düşünme Düzeylerine Etkisi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Espen Benjamin , 2010, Bio Med Central
- Hubbard. E. M. (2013). Oxford Handbook Of Synesthesia,607-631
- Ildız, Güçlü , (2021) , Beyin ve Bilinç, Elektronik Bilgi,
- İlyasoğlu , Evin , Zaman İçinde Müzik, Yk Yayınları,1994
- Kandinsky ,(2020) . Sanatta Ruhsallık Üzerine , Altıkırkbeş Yayın, 55-72
- Marcia Smilack, Reflections, <https://www.marciasmilack.com/photographs.php?k=88>,
- Otyakmaz, (2015) Renk Kuramı , Beykent Üniversitesi , 2-5
- Önder Yağmur (2018) Heykeli Sinestetik Düşünmek , Ordu Üniversitesi, 693-695
- Ömür Göktepeliler, (2022), Sanat eğitiminde sinestezi ve yaratıcılık , Gazi Üniversitesi,12
- Öcal Sedat , (2010) , Sinestezi ve İletişim, Kültür Üniversitesi, 2
- Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı,
- Petr Bob , (2016) ,_Synesthetic associations and psychosensory symptoms of temporal epilepsy , center for Neuropsychiatric research of Traumatic stress, Department of Psychiatry, First Faculty of Medicine, Charles University, Prague, czech republic, 109-110
- Rothen, N. (2015). Developing Synesthesia , 11

NOT: Bu ön baskı, hakem/bilirkişi tarafından onaylanmamış yeni araştırmaları bildirir ve bu alanda birden fazla uzmana danışılmadan kaynak bilgi olarak kullanılmamalıdır.

Beynin Sınırlarını Zorlayan Hastalıklar, 9 Şubat, 2022. Erişim: 9 Şubat, 2022.
<https://www.trthaber.com/haber/saglik/beynin-sinirlarini-zorlayan-hastaliklar-653194.html>

Preprint